

Támogassa zsinagógánk alapítványát!

Az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért az elmúlt években rengeteg programot szervezett a körzet hívei számára (kirándulás, múzeumlátogatás stb.), de környezetünk szebbé alakításáért is rengeteget tett Nádél Tamás elnök vezetésével. Elég csak megemlíteni az Emánuel park átalakítását, a sírkert rendbetételét, vagy éppen a Dohány templom orgonájának felújítását. S persze még hosszan sorolhatnánk, megemlítve, hogy minden évben anyagi segítséget nyújt valamely zsidó intézménynek, így korábban az Idősek Otthonának, két óvodának, míg idén a Kozma utcai temetőnek.

Kérjük, támogassa Alapítványunkat!

Bankszámlaszám: 11707024-20359234-00000000

IBAN: HU71 1170 7024 2035 9234 0000 0000

Talmud Tóra a nagyünnepek után

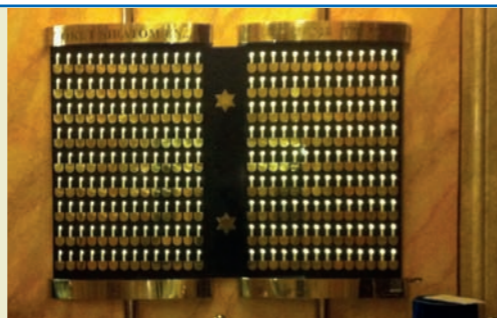
Újból indul keddenként a gyerekek Talmud Tóra oktatása, ami nekik játék, mesélés, rajzolás, a felnőtteknek öröm, és rácsodálkozás, hogy mennyi mindent megjegyeztek a tavalyi foglalkozásokból. És élmény, hogy otthon elmesélik, tanítják a szülőket, hiszen a visszajelzés mindig pozitív. Ezért (is) érdemes! Szilágyi Judit, aki a foglalkozásokat tartja, elmondta, nyáron is együtt töltött néhány napot a Talmud Tórás gyerekekkel. Táboroztak Balatonon, ami sok élményt, vidámságot adott. Nagyon jó, és kellemes hetet töltöttek Füreden. Olyan jól sikerült, hogy jövőre megismétlik. Lehetőleg még többen!

Hozza el kedd délután a Wesselényi utcai Talmud Tórába kisgyermekét, unokáját (3-12 éve kor között) – biztos jól érzi majd magát! Ráadásul játékos formában tanulhat.

Jahrzeit- napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák alatti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Souvajs 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. A Jahrzeitnapon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunkban továbbra is közreadjuk, hogy elhunyt szeretteiknek mikor van a Jahrzeitje.

Gáti László	október 1.	Zali Grünbaum Izrael	október 4.	József Izrael	október 5.	Hirschberg Dávidné	október 19.
Frisch Zsuzsa	október 3.	Sara Nusbaum Izrael	október 4.	Steiner Alfrédné	október 7.	Csillag Erzsébet	október 23.
Feuerverger Pál	október 4.	Simó Tamás	október 4.	Dancz Béláné	október 13.	Bíró Imre Sándor	október 27.
Jávor Zsuzsanna	október 4.	Izidor Izrael	október 4.	Reiner Béla	október 15.	Schwartz Olga	október 29.
Ferenc Izrael	október 4.	Margit Neumann Kertész	október 4.	Hirschberg Dávid	október 19.	Reichental Jakabné	október 31.

A DOHÁNY UTCAI TEMPLOMKÖRZET NAGYÜNNEPI IMARENDJE AZ 5775. ZSINAGÓGAI ESZTENDŐRE

				ב"ה	
Rajs Hásónó I. este	2014. szept. 24.	18.20	Szukkajsz I. este	2014. okt. 8.	18.00
Rajs Hásónó I. reggel	2014. szept. 25.	9.00	Szukkajsz I. reggel	2014. okt. 9.	9.30
Rajs Hásónó II. este	2014. szept. 25.	18.00	Szukkajsz II. este	2014. okt. 9.	18.00
Rajs Hásónó II. reggel	2014. szept. 26.	9.00	Szukkajsz II. reggel	2014. okt. 10.	9.30
Sábász Sívó este	2014. szept. 26.	18.00	Hajsánó Rábbó reggel*	2014. okt. 15.	7.30
Sábász Sívó reggel	2014. szept. 27.	9.30	Smini Áceresz este	2014. okt. 15.	18.00
Erev Jajm Kippur reggel*	2014. okt. 3.	7.00	Smini Áceresz reggel	2014. okt. 16.	9.30
Erev Jajm Kippur Mincha*	2014. okt. 3.	13.00	Smini Áceresz Mázkir	2014. okt. 16.	Kb. 10.30
Kol Nidre	2014. okt. 3.	18.02	Szimchász Tajró este	2014. okt. 16.	18.00
Jajm Kippur reggel	2014. okt. 4.	9.30	Szimchász Tajró reggel	2014. okt. 17.	9.30
Jajm Kippur Mázkir	2014. okt. 4.	Kb. 11.00	Sábász Böresisz este	2014. okt. 17.	18.00
Jajm Kippur-i böjt vége	2014. okt. 4.	19.04	Sábász Böresisz reggel	2014. okt. 18.	9.30

A csillaggal jelölt i.tentiszteletek a Talmud-Tórában (Bp. VII. Wesselényi u. 7.) alatt zajlanak!

Minden kedves testvérünknek békés, áldásos esztendőt kívánunk!!!!

לשנה טובה תכתבו

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Dr. Frölich Róbert és Zoltai Gusztáv köszöntője (2. oldal)
Várkonyi Tibor és Dési János írása (3. és 10. oldal)

Dr. Frölich Róbert az ünnepekről (6-7. oldal)
Az 5775. zsinagógai év naptára (5. és 8. oldal)

לשנה טובה תכתבו

„BöRajs Hásónó jikoszévun uv- Jajm Cajm Kippur jéchoszémun...

Rajs Hásónó napján megíratik, Jajm Kippurkor megpecsételtetik, kinek mi lesz a sorsa. Nehéz és küzdelmes esztendő áll a hátunk mögött. Valamennyien tudnánk oly dolgokat emlékezetünkbe idézni, melyekre joggal kapta fel a fejét a hazai zsidóság. Most, mikor visszatekintünk, mégis inkább arra emlékezünk, ami szép volt, ami magasba emelte lelkünket. Mi, a Dohány utcai Zsinagóga hívei olyan évet zártunk, melyben a mindennapok öröme eltakarta a bánatot, a sok megélt jó perc elfedte a fájdalmakat.

loma, hogy télen is a Dohány névhez illő környezet fogadja az elmélyülni vágyó lelkeket.

Mindezeket összevetve: az elmúlt esztendőben többek, jobbak letünk, a közösség, s hisszük, e közösséget alkotó egyének mind. Épp ezért: érhet bennünket vihar, lehet körülöttünk hangzavar vagy bármily csatározások, mi nem rendülünk meg. E közösség erős, mert ereje egymásban rejlik, bizzuk a jövőt, mely számunkra -reméljük- napsugarakat rejt, s a fellegek messze elkerülnek bennünket. Cházák, cházák vönischázék": Erősödj, erősödj, és erősítsük egymást! mondjuk minden tórai könyv befejeztével. Mit kívánhatnánk mást az új zsinagógai esztendő előtt, mint hogy erősödjünk tudásban és zsidóságunkban, erősödjünk minjében, számunkban, és erősítsük egymást a baj és az öröm idején egyaránt.

dr. Frölich Róbert
főrabbi

I M A R E N D

Hétköznap: 7.³⁰-kor kezdünk reggel, az esti ima időpontja 18.⁰⁰ óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával sakkal, kártyával, kávéval és teával várjuk híveinket!

Péntek esti ima: 18.⁰⁰-kor a Dohány Templomban.

Szombat reggeli ima a Dohány Templomban: Sachrisz: 9.³⁰

Tóraolvasás: 10.⁰⁰ Muszáf ima: kb. 10.⁴⁵

Vasárnap reggeli ima: 8.⁰⁰-kor, esti ima: 18.⁰⁰-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti kiddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

A sálesüdeszek 18:00-kor kezdődnek.

Shana Tova!

Eltelt egy újabb esztendő. Sok-sok örömet hozott 5774, de ahogy az lenni szokott, kijutott jócskán a bánatból is. A kile legfájdalmasabb vesztesége, hogy eltávozott Fekete Imre, aki nem csak a körzet egyik előljárója volt, de mindig, mindenkihez akadt egy kedves szava.

A Dohány utcai zsinagóga közösségének életében az elmúlt évben is rengeteg dolog történt. Felújítottuk a temetőkeretet, amelyben immár rendezett körülmények között nyugodhatnak a gettó mártírjai. A Hősök-templom hátsó bejárata, illetve a Dohány zsinagóga hátsó része is vizesedett, mindkét helyen megoldottuk a szigetelést.

Az elmúlt évekhez hasonlóan ott-hont adtunk a Múzeumok Éjszakája több programjának és szokás szerint a Zsidó Nyári Fesztivál kiemelkedő vendégei közül többen is a Dohányban léptek fel.

A közösség tagjai ebben az esztendőben is részt vettek egy közös utazáson – ezúttal Izraelben jártunk, mindenki számára felejthetetlen emlék, amikor a Siratófalnál köszönthettük a szombatot. Jövőre Németország a célpont, lehetőleg a Maccabi Eb idején, hogy a helyszínen szurkolhassunk sportolóinknak. Ebben az esztendőben a Chagall kiállítás néztük meg, s biztos vagyok benne, hogy a múzeumlátogató hagyomány is folytatódik.

Ez az év sem múlhat(ott) el a Bethlen téri közösséggel szervezett, szokásos lecsóparti nélkül. Szom-

bati sálesüdeszekre rendre sok hitestvérünk jelenik meg. S persze volt chanukkai parti, Purim-bál és az első esti széder vacsorát is együtt fogyasztottuk, a dugig telt Godmarkban.

Idén is megtisztelte körzetünket a Kállói rebbe, aki áldást osztott. Utolsóként Tamás Gáspár Miklós tartott előadást a dr. Fischer Gyula Szabadegyetemen. Némileg helyette, immár a Kulturális Páholy várja az érdeklődőket egy ismert, és egy fiatal íróval, míg a szünetekben zenét hallgathatunk. Legközelebb valamikor november elején. Jubiláltunk: főrabbinak, dr. Frölich Róbert immár 20, míg főkántornunk, Fekete László 25 éve szolgálja a körzetet.

S emlékeztünk, Izsák Gábor szervezésének köszönhetően emléktáblát állítottunk az oly sokak által kedvelt Zoldán bácsi, illetve egykori orgonistánk, Lisznyai Szabó Gábor születése 100. évfordulójának tiszteletére.

És ünnepeltünk! Két, manapság ritka eseménynek adott otthont zsinagógánk. A már említett Izsák Gábor esküvőjének és főrabbinak fia, Frölich Benjámin bár micvójának!

A körzet lapja, a Pesti Sólet egyre színvonalosabbá vált, mind többen forgatják szívesen. Ezt az is jelzi, hogy sokan reklamálnak, ha nem jutnak hozzá az adott számhoz. Nyolc helyett egy éve már tizenkét oldalon jelenik meg az újság – ismert külsős szerzők cikkeivel. Az első számban Ilan Mor-ral, Izrael állam nagykövetével is olvashattak interjút.

Lösonó Tajvó Tikuszevu!

Zoltai Gusztáv

A Dohány utcai körzet elnöke

Berlin visszszámol és várja a 2015-ös Maccabi Eb vendégeit

Kevesebb, mint egy év múlva, július 27-én rajtol és augusztus 5-ig tart a következő Maccabi Európa-bajnokság, Berlinben. A német fővárosban már most rendkívüli módon készülnek, a várhatóan 2 000 sportolót vonzó eseményre, az Olimpiai Parkba. Miként azt már előző számunkban is jeleztük, s elkezdjük, a versenyek kezdetéig igyekszünk rendre beszámolni az előkészületekről és a magyar csapattal kapcsolatos hírekről.

Bár a pontos program még nem ismert, azt már most tudni, hogy a megnyitónak a Waldbühne ad otthont. Az is ismert, hogy a szervezők lényegesen többet szeretnének, mint „csupán” versenyeket. Lesznek kulturális programok, amelynek keretein belül, augusztus 2-án egy nagyszabású – rasszizmus és antiszemitizmus elleni - koncertet rendeznek számos ismert fellépővel és sportolóval.

A duisburgi edzőtáborban

A tervezett „Játsszunk együtt” mottóval több, érdekes (sport)program vár a résztvevőkre, illetve nézőkre. Néhányat már elárultak a szervezők: a junior teniszesezők csapata játszhat egy profi teniszesezőkből álló csapat ellen. De kerekesszékes teniszesezők számára is rendeznek érdekes bemutató meccset. Továbbá, több, korábbi Bundesliga játékosból álló csapat is megmérkőzik a résztvevőkből összeállított labdarúgó „válogattal”. A berlini női gyeplabdázók a torna legjobbjaival „küzdnek” meg. Szerepet kaphat a kosárlabda Euroliga egyik stabil résztvevője, az Alba Berlin is. Sőt, a tervek szerint a többszörös Euroliga győztes, Maccabi Tel Aviv is ott lehet Berlinben.

A Játékkészítő – zenés akció mese

Parádés szereposztással és neves alkotógárdával készül a hazai színházi élet egyik legnagyobbjának ígérkező produkciója, a december végén debütáló, A Játékkészítő című zenés akció mese. Sokak szerint az István, a király óta nem volt ilyen volumenű színházi „vállalkozás”, rengeteg ismert és kedvelt művésszel.

A Játékkészítő egy modern mese, amelyben ismert mesebeli alakok tűnnek fel, egy eddig soha nem látott és hallott történetben. S amelyben a színház, a tánc, a vizuális kultúra, a zene és a cirkuszművészet harmonikus egységet alkot. „Különböző élethelyzeteinkben előhívunk egy-egy gyerekkorban hallott mesét, ami mintát nyújt, hogyan haladjunk tovább az úton” – mondja az előadás producere, Illés Gabriella.

Az alkotók mellé sikerült egy parádés előadógárdát is a zenés akció-

Sarah Poewe és a fiúk

Nem csak a szervezést veszik már most komolyan a nemzeti olimpiai bizottság támogatását is magukénak tudható németek! Már a versenyzők is javában készülnek a megmérettetésre. Nemrég több sportág képviselői (vívók, tornászok, úszók stb.) Duisburgban edzőtáboroztak. Az úszók tréningjein pedig megjelent, a korábban dél-afrikai, majd német színekben, normál medencében olimpiai és világbajnoki bronzig jutó, illetve Eb aranyig, rövidpályán több világbajnoki és Európa-bajnoki elsőséget begyűjtő Sarah Poewe. Aki amellel, hogy 1936 óta az első német-zsidó olimpiai érmes, magyar vonatkozással is bír, hiszen hosszú ideig Törös Károly volt a mestere.

– Az izraeli Maccabiah 2013 után ismét készül a kontinens kiemelkedő versenyére, a EMG 2015-re – kezdte Jusztin Ádám, a Maccabi VAC elnöke. – A szimbolikus helyen számos versenyszámban szeretnénk megmérteni magunkat. Sajnos sok olyan sportág hiányzik a programból, amely számunkra sikereket hozott az elmúlt években. Ilyen például a torna és a birkózás. Ennek ellenére reméljük, hogy akár csapatsportokban, akár egyéniben kimagaslót tudunk majd alkotni. Teveink szerint 50-60 fős delegáció utazhat majd Berlinbe. A delegáció utazásának előkészítése a napokban kezdődik több ütemben. Bízunk benne, hogy junior és parasportolókat is tudunk vinni Berlinbe úgy, mint tavaly Izraelbe. Októberre elkészül a megújult honlapunk, s azon rengeteg információt szeretnénk megosztani az egyesülről, de a versenyről is. S persze a szakosztályaink munkájáról és arról, miként lehet csatlakozni hozzánk.

A darab szereplői, alkotói

mese mellé állítani. A címszerepet Alföldi Róbert alakítja, s a darabban, melyben mindenki „főhős”, szerepel Pokorny Lia, Bereczki Zoltán, Oroszlán Szonja, Hajdu Steve és Szabó Győző is. A feltörekvő színészhelyesek, mint Herrer Sára, Klem Viktor, Bán Bálint, Kovács Ádám mellett pedig a zenei élet terén elvitathatatlanul nagyot alko-

tott Nagy Feró, s olyan ifjú titánok is feltűnnek, mint Radics Gigi, Király Viktor és nővére, Linda. A Játékkészítő előadásain az előadókat a Magyar Virtuózok Kamarazenekar 40 fős csapata fogja kísérni. Az izgalmas látványvilágot ígérő előadás karácsony után debütál, a Tüske Csarnokban, melyet a tervek szerint novemberben adnak át. Egy

előadás alkalmával 3500 ember élheti meg a csodát, jegyek már kaphatóak a december 27-28-29-30-ai előadásokra.

A Játékkészítő előadásaira speciális jegyekkel készülnek a szervezők. A „Varázsjegy” birtokosa egy különleges élmény részesévé válik az előadás során, a „Csodajegy” birtokosa pedig - a főhősök segítőiként - hatással lesznek a darab cselekményére. A „Titokjegy” tulajdonosa az előadás megtekintésén túl egy különleges „Mese ajándékcsomag” birtokosa is lesz. A „Mese csomag” Varázslatos élményeket biztosít a helyszínen és mivel hazavihető, lehetővé teszi, hogy a Csoda ne csak egyszeri élmény maradjon a gazdjának.

A produkcióról további információkat a www.ajatekkeszito.hu weboldalon tudhatunk meg.

Dési János

A sófár és Anna Ráhel Putyi

Ismerjük meg történetünk szereplőit, kik rövidesen, mintegy véletlenül, keresztüllépve téren és időn, e lap végén találkozni fognak. Itt van rögtön egy sófár. (שופר) Egy közönséges, kicsit kopottas, sokat megélt sófár. Talán itt-ott már le is pattogzott róla pár kicsiny darab. A hangja is rekedtebb a nagy átlagnál, ami nem is csoda, mert nem mai darabról van szó. A kos, aki egykor büszkén viselte, talán egy évszázada is már megvált ettől az ékétől.

A sófár aztán hosszú időig hallata a tkiát, a svarimot de legjobban persze a truát- a kilenc apró szaggatott hangot szerette. Úgy érezte, ebben ő a legjobb közel és távol, s alig akad sófár, aki ezt hozzá hasonlóan tudná hallatni. Talán egy kicsit el is bízta magát. Aztán egy szép napon valaki hopp felkapta, hányódott itt, ott, míg végül hosszú-hosszú mellőzöttség után valakinél előbukkant, aki legyintett és tüladott rajta. Így került a kirakatba.

Történetünk másik szereplője Anna Ráhel, de otthon kiskorában a Putyi névre is hallgatott. Bár mint a tolakodó felnőttek okoskodó kérdésére általában megjegyezte, kis mutatóját figyelmezőleg felemelve, hogy a Putyi az csak becenev. Anna Ráhel Putyi a nagyobb ünnepeken elment a szüleivel, a rokonaival a templomba. Ezt nemcsak azért szerette, mert ilyenkor együtt volt a család, a nagyszülők, a nagybácsik és nénik, de még a kedvenc unokatesók is. Hanem azért is, mert jöttek néha a barátok, akikkel lehetet fecsegni és arról ábrándozni, ha egy kicsit nagyobbak lesznek, akkor őket is elengedik Szarvasra, mert már a Bella Sára is mondta, hogy az irtó jó, és kár lenne kihagyni.

Harmadik szereplőnk dr. Adler Illés, korának híres rabbija, aki ismert volt arról, hogy mindig magyarul prédikált. Született Zentán 1868-ban, Budapesten halt meg 1924-ben. Héber tanulmányait Pakson, Balassagyarmaton és Pozsonyban, világi stúdiumait magánúton végezte. 1891-ben Kiskunfélegyháza papja lett, néhány esztendő múlva a szépséges Óbudára került. Tizenegy évig működött itt, mikor Pestre hívták meg rabbinak, a nevezetes Pollák Eleázár helyére. A Rumbachban korának sztárja lett. Nagyünnepeken sereglettek az emberek, hogy meghallgassák, és nem csak a zsidók. Kora ifjúságában már az Egyenlőség munkatársa, több dolgozata jelent meg itt és más felekezeti lapokban, valamint az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat és az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület évkönyveiben. A háború alatt táborig lelkész volt őrnagyi rendfokozatban. Egyszer az Operaházban egy igazi Habsburg főherceg tisztelgett neki és meghívták IV. Károly koronázására is. Különösen a kabala területén alkotott jelentőset, de magyar és héber irodalmi elemzése is népszerűek voltak. A visszaemlékezések szerint jó pár sófárral rendelkezett – otthon is tartott egy kicsikét.

Persze a történelem viharai a sófárokat is megviselték. És különben is, annyi minden elveszett, eltűnt – ki figyelt egy még oly szépszavú sófárra is. Aztán néhány évvel ezelőtt, egy csendes őszelőn, pár nappal Rase Sóné előtt, történetünk egyik hőse, Anna Ráhel, akinek a Putyi legfel-

jobb csak, ha a beceneve, a Szent István park környékén biciklizett. Természetesen korához illoen szoros atyai felügyelettel, de mert Anna Ráhel (a Putyi csak becézéskor) fegyelmezett gyermek, egy kicsit előre is mehet egyedül, mert a járdaszéleknél lassít és körülnéz.

Nos, ez a fegyelmezett Anna Ráhel (és mi még azt is tudjuk, hogy családi körben Putyi néven is közismert) egyszer csak eltűnt. Nagy izgalom persze nem tört ki, de azért mégiscsak hol lehet ez a köllök? Aztán pár perc múlva a felügyeletével megbízott édesapja (na jó, neki Bungyur volt a beceneve, de kérem, ezt ne adják tovább, ha lehet maradjon köztünk, most már régen doktor úr, meg híres filmes, nem biztos, hogy örülne neki, ha elterjedne) meglátta, amint leánya egy kis kirakatra tapadva bámul valamit.

- Papa, mi az az izé ott?

- Melyik izé Putyi? Akarom mondani Anna Ráhel?

- Itt elől, ez az izé, ez a trombitaszerű.

- Jaj, Anna Ráhel, hogy mondhat az ilyet. Hiszen te is tudod, mi ez. Ez egy sófár, tudod, amit Rase sónekor fújnak meg.

- Ó igen. És mik ezek a krikzkrakszok itt az oldalán?

- Ezek?

No és itt álljuk meg egy pillanatra, mielőtt teljes terjedelmében kibontakozik ez a furcsa harma-

dik típusú találkozás. A kétezer-tízes éveket írjuk, itt a Szent István parknál.

És akkor a doktor úr megtöri az okuláréját, még egyszer megnézi az előtte vibráló betűket, de persze nem hisz a szemének Hosszú pályája során maga is megírt számtalan csuda történetet,

kalandos filmforgatókönyvet, fantasztikus novellát. De ez azért ezekbe is sok lett volna, ami itt megesezt

A sófár oldalán – de gondolom ezt már sokan kitalálták – kopottas, de jól olvasható betűkkel oda volt karcolva: Dr. Adler Illés főrabbi tulajdona. És, hogy mi ebben a meglepő vagy a csodálatos? Hát egy kis sófárnak is kell, hogy legyen gazdája. Ha dr. Adler Illésé volt a sófár, amely most a zsidó régiségeket áruló boltba került, hát az övé volt.

Csakhogy. Anna Ráhel (Putyi) ükapja volt az a bizonyos dr. Adler Illés. Tőle tűnt el valamikor, lassan egy évszázada ez a sófár – talán egy mohó samesz örizte meg a jobb időkre – s került vissza aztán másnap boltnyitáskor a család tulajdonába. Hála annak, hogy Anna Ráhel – igaz véletlen, ha vannak olyanok egyáltalán – kiszúrta. Úgyhogy a sófároknak is megvan a maga csodálatos története. Elveszik, kallódik majd a déd- és ükunoka, ha a véletlenül is, de megleli. Vigyázzunk rá.

Lassan itt lesz az ideje megfújni!

Várkonyi Tibor

Ünnepnapok nagyapával

Alacsony volt, apró termetű, a bal arcán pedig csúnya sebhely. Amíg aktívan dolgozott, cséplőgépeket szerelt, maga mesélte el unokáinak többször is, hogyan történt a baleset. Forró nyár volt, általában ilyenkor csépelnek, hirtelen megszédült, elkapta a gépszíj. A nyoma örökre megmaradt, de nem kesergett miatta.

Felesége, nagyanyánk, Wenkner Etelka, hat gyereket szült neki, fele-fele arányban, három fiút, három lányt, egy kivételével mind életben maradt. És az a sajátosság történt meg, hogy a gyerekek szétszórtan születtek, néhányan messze is egymástól, az ország különböző részében, mert a cséplőgépszerezés oda ment dolgozni, ahová nyáridőben hívták. Apám például nógárdi volt, Salgótarjában született, nagybátyáim, nagynénéim másutt. Nagyapám, Adolfnak hívták, akár Hitleret, de nem volt büszke rá, sőt, azzal szórakozott, hogy testvéreimet átkeresztelte, engem, a legidősebbet nem, okát máig sem tudom. Ellenben Gyuri öcsém neki Jancsi lett, Gabi Matyi. Sajátos kiejtéssel, mert az a seb eltorzította a nyelvét is, furcsán szóltak a mássalhangzói. És nagyothalló lett. Szólni hozzá hangosan kellett, de ő mint szerelő ember kifogott rajta, vett magának egy kristályos, detektoros rádiót, ha a hallgatót a fülére rakta, mindenről értesült. Engem is beavatott e varázslatba, kisdíák koromban így hallgattam nála a Lohengrin Grál előszelését, édesanyám zeneszeretétén túl, így is lettem a muzsika rabjává.

Imaház

Nagyapám azzal is kitűnt a familiából, hogy alighanem ő volt a legvallásosabb, őrizte a hagyományt. Hívó emberek voltunk, de a szigorú szabályokat nem tartottuk be. Azon túl, hogy édesanyánk péntek esténként elővette a két fényesre dörzsölt réz gyertyatartót, meggyújtotta a viaszgyertyákat, varázssosan lobogó fényük csakugyan ünnepivé tette ezeket az alkonyokat. Mi meg, mindhárom fiú, megérésünk után Bar Micvák lettünk, kis Jósika utcai imaházban, a közelben lakott nagybátyám apósa, a tudós Leipniker Márk ortodox rabbi, ő avatott be a tudnivalókba. Mindhárom a Wesselényi utcai zsidó elemiben kezdtük tanulni az ABC-t, a héber betűket is, s a Smá Jiszroélet.

Ez az iskola másként is örök emléket hagyott bennünk. A két legnagyobb ünnepet azzal ültük meg, hogy édesapám szabadnapos volt, keresztény főnök

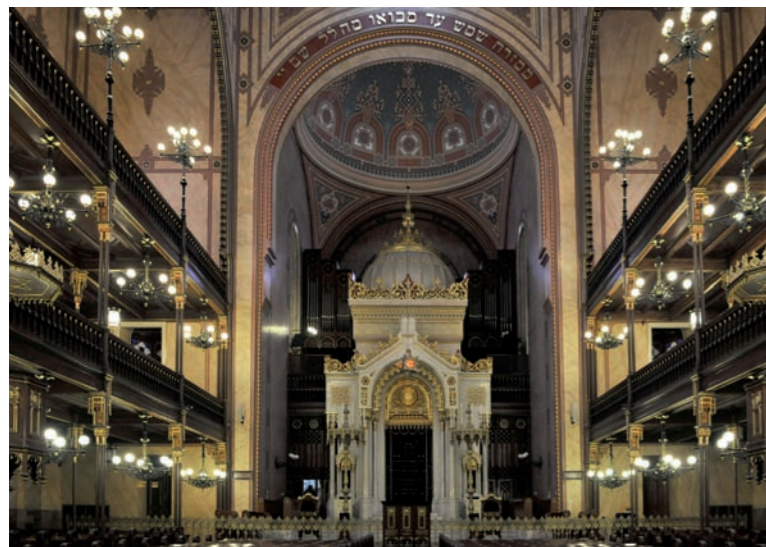
tiszteltben tartotta a Ros Hásánát és a Jom Kippurt, elengedte a munkából. És természetesen Erev Jom Kippurkor megettük az előesti vacsorát, elmormoltuk az idevágó imákat, mert másnap szigorúan megtartottuk az engesztelőnapit böjtöt. Édesapánk kis imaházakba se vett jegyet, nem spórolásból, ez volt az életrendje. Nagyapánk azonban mindent a legszigorúbban betartott. Sovány pénzű volt ő is, de olcsón kínálták a mi Wesselényi utcai fiúiskolánk emeleti tornatermét, frigszekerényt helyeztek bele, rabbi, kántor volt, kellő és méltó hely az ünneplésre. Nagyapánk annyiban is hű volt a vallásához, hogy volt hófehérre mosott, kivasalt kitlije, halotti öltözeke, talisza, úgy foglalta el a helyét az imádkozó férfiak között, ahogyan illik. S persze volt imakönyve, ő is olvasta a hébert, ha mindent nem értett is, a lényegét igen, Ekkor érkezett el a mi szűkebben vett családi ünnepünk. Mi, a három „férfi ember”, édesapánk, Gyuri öcsém, aki mellesleg szellemileg, okosságát illetően a familia legígéretebb tagja volt, Gabi öcsém, még jóval innen a Bar Micván, fölkeredtünk, hogy iskolánk udvarában meglátogassuk az egyetlen igaz zsidó nagyapánkat. Az alkalmi imaházba, valódi hivatása szerint a tornaterembe, nem léphettünk be, atyánknak jegye nem lévén, tudtuk, nagyjából az időpontot ismertük, mikor van pihenésnyi szünet az imádság szakadatlan rendjében. Még előtte érkezünk meg, nehogy perccel is veszítsünk, amire nagyapa lebotorkál hozzánk a magas emeletről. Tudta ő is, jövünk, ezek a fél órák, háromnegyed órák az ő rendjében is szerepeltek, mint bensőséges találkozók. Alapjában nem különösebb, mert öregapánk a család aktív része volt, minden nap találkoztunk, vagy ő jött hozzánk, nem vendégségbe, hiszen otthon volt, még ha önállóan lakott is, vagy mi mentünk hozzá történeteket hallgatni, magam zenében gyönyörködni. Tényleg meghitt percek voltak ezek, annak ellenére, hogy mi, atyánk és gyermekei „elfajult” zsidók voltunk is, amúgy hétköznapiasan a vallási áhítat nem lett szerves része életünknek. Ez a három nap, Ros Hásana, és Jom Kippur azonban kiemelt ünnep volt, meghitt találkozás négy férfiember között, akiket mégis közös szellemi örökség kötött össze. Röpiültek a percek, de jó volt együtt lenni, és napközben nem is egyszer. Ahányszor csak elérkezett a szünet ideje, ott voltunk.

Szálltak az évek, már a gonoszok is, de ezt a csodás három napot már előre is számom tartottuk. Nem csak mi, más zsidó családok is, hiszen láttuk, tapasztaltuk, imádkozó öregapákhoz más rokonok is eljöttek. Tudták ezt a rabbik is, akik között bizonyára akadtak, akiknek megvolt a véleményük ezekről az „elbolyongott, elbitangolt” zsidókról, de tiszteltben tartották mégis ápolit hagyományukat. Aztán mindennek egyszer csak tragikusan szakadt vége, a szerető családokat gonoszul szétszakították. Első áldozatuk apánk volt, akit behívtak munkaszolgálatra. Vagonba is rakták, deportálták, sokáig semmit sem hallottunk róla, a háború után szerencsésen túlélt és hazajött néhány bajtársa, (mert sajnos csak néhány volt) ők tudatták velünk, a buchenwaldi náci lágerben lett a holokauszt áldozata. Magam, a másik koridós férfi, szerencsésen úsztam meg, végig „magyar királyi munkaszolgálatos” voltam Komlós Jánossal, Karinthy Cinivel és másokkal, a határokon belülről bolyongtunk haza. Gyuri öcsémet a nyilasok tönkreverték, még sokáig szenvedett, egészen fiatalon halt bele testi és szellemi gyötrelmeibe. Gabi édesanyánkkal a pesti gettóból szabadult, a minap halt meg nyolcvan évesen, Radnóti Zoltán rabbi úr temette Rákoskeresztúron.

Nagyapánk? Róla sokáig ellentétes híreket hallottam. A „szebb”, de hihetetlen szerint a Körúton érte bombatámadás, ott halt meg telitalálat következtében. Nem hittem el, utána jártam, így tudtam meg, túl már a nyolcvanadik esztendején a gettóban érte a halál, gyötrelmes körülmények között. Tömeg áldozat, holttestére se bukkantak rá, sírja sehol, csupán a családi emlékekben. És ilyenkor, a nagy ünnepek napjaiban visszatér bennem egykori iskolám udvara, ahol nagyapa, apánk, két öcsém és én átöltünk a csodálatos ünnepi együttléti perccel.

Születésnapokra!

Már többször írtunk a Dohány utcai zsinagóga történetéről, így ez ügyben vélhetően már nem tudunk (sok) új információval szolgálni. Jelen esetben nem is ez a cél. Az újév előtt azonban ünnepeljük kicsit „a Dohányt”. Eleink már az 1830-as évek elején tervezték, hogy egy modern zsinagógát építenek, ám az végül elmaradt. Aztán az 1850-ben megalakult – már harmadik – építési bizottság, melynek irányításával már valóban elindultak az előkészületek. A bécsi tempelgassei zsinagóga tervezője, Ludwig Förstert 1854 májusában nyerte el a megbízást, bár a bizottság eredetileg Hild tervét választotta. Különböző nézeteltérések miatt Förster 1857 novemberében felmondott, így az épület belső díszítését Feszl tervezte és valószínűsítette meg.

Végül, szinte pontosan 155 éve, 1859. szeptember 6-án, a nagyünnepek előtt avatták fel a világ egyik legnagyobb zsinagógáját, Budapest mai napig egyik igen kiemelt látványosságát, a Dohány utcai zsinagógát.

Engedjenek meg némi személyes emlékezést e dátum kapcsán, amely családomnak is, de leginkább édesanyámnak igen fontos. Anyu édesanyja, *Márkus(z) Lászlóné (Hoffmann Irén)* 1914. szeptember 6-án, bő fél évszázaddal a Dohány átadása után, éppen 100 esztendeje született, szintén nem sokkal – két héttel – az őszi ünnepek előtt. A kor érdekessége, hogy két nappal későbbi dátum, 8-a szerepelt minden hivatalos iratában, így a hitközségen fellelhető házassági (1946-os) anyakönyvben is.

Fantasztikusan főzött, nagyszerűen varrt (férjéhez, a szintén szabó nagyapámhoz hasonlóan), gyerekként rengeteg időt töltöttem vele. Tőle tanultam meg sakkozni is, mint arról a napokban többször beszéltünk szüleimmel.

S ami a fentieknél fontosabb, neki köszönhetem, az én drága „jiddise máme-mat”, az édesanyámat...

Annak idején nem egyszer némi túlzással cipőkötés közben nyitottam az ajtót, s Te rendre azt kérdezted: „Zsoltikám, elmész?”

Mennyire idegesített! Ma pedig mennyire szeretném hallani!

Mama, – éppen – húsz évvel haláloz, és nem sokkal 100. születésnapod után még mindig nagyon hiányzol!

(s .zs.)

Pesti Sólet menü a Laky Konyha receptjei alapján

Húsleves macesszombóccal 10 főre

Hozzávalók: 2 kg marhahús, 0,5 kg marhacsont, 0,6 kg sárgarépa, 0,3 kg gyökér, 0,3 kg zeller, 0,03 kg fokhagyma, 1 fej vöröshagyma, só, egész bors, szerecsendió

Maceszombóchoz: 0,15 kg tört pászka, 0,08 kg libazsír, 5 db tojás, só, bors, őrölt gyömbér

Elkészítés: A húsleveshez a hozzávalókat megtisztítjuk, és feltesszük főni. A maceszombóchoz összegyűrjük az alapanyagokat, hogy homogén masszát kapjunk. 1 órát állni hagyjuk, majd golflabda nagyságú gombócokat formálunk belőle. Sóval, borssal, gyömbérral fűszerezett, forrásban lévő vízben kifőzzük. Húslevesben tálalva fogyasztjuk.

Csukapörkölt

Hozzávalók: 1 kg konyhakész csuka, 2 vöröshagyma, 1 zöldpaprika, 6-7 evőkanál olaj, 1 kk. pirospaprika, 1 babérlevél, 2 gerezd fokhagyma, 1 paradicsom, ízlés szerint: cseresznyepaprika krém, őrölt köménymag és őrölt bors, só.

Elkészítés: A megtisztított csukát kétujnyi vastag szeletekre vágjuk és besózzuk. Az apróra vágott hagymát és paprikát kicsumázzuk bográcsban, vagy lábasban olajon megfonnyasztjuk. Megszórjuk pirospaprikával és felöntjük, 2,5 dl vízzel. Ha fölforrt, belerakjuk a haldarabokat. Beleszórjuk a babérlevelet, a zúzott fokhagymát és a borst. Majd mehet bele a fölaprított paradicsom, ételízesítő por, cseresznyepaprika meg köménymag. Annyi vizet öntünk rá, amennyi majdnem ellepi. Kis lángon, lefedve, többször keverve kb. 30 perc alatt megpároljuk.

Lékoh (mézes sütemény)

Hozzávalók: 0,5 kg liszt, 0,5 kg cukor, 4 evőkanál méz, 1 dl étolaj, 4 tojás, 1 kávékanál szódobikarbóna, 1 marék mazsola, 1 marék dió

Elkészítés: A cukrot világosbarnára megpörköljük, nagyon vigyázva, hogy oda ne égjen, aztán beleszórjuk a mézet és az olajat, jól elkeverjük, behintjük a lisztet, és eldolgozzuk. Felütjük a tojásokat, és a sárgáját finoman belekeverjük a masszába, hozzáadjuk a szódobikarbónát, a megmosott és megáztatott mazsolát. A tojások keményre felvert habját is lágyan belekeverjük a masszába. A tepsi jól kiolajozzuk, beletöltjük a masszát, egyenletesre elsimítjuk, és a tetejét a darabos dióval meghintjük. Lassan világosra megsütjük.

Jó étvágyat kívánunk!

Ne feledjék a slichot, a bocsánatkérés fontosságát!

Ismét eltelt egy zsinagógai esztendő. Ismét idősebbek lettünk. Ismét sok-sok öröm és bánat szötte át a közelmúltunkat. És ne feledjük, itt van a hitünk, a vallásunk legszebb, és egyben legelgondolkodtatóbb ünnepe is. Pontosan egy évvel ezelőtt ilyenkor látott napvilágot a Sólet hasábjain néhány olyan gondolat, mely arra volt hivatva, hogy emlékeztessen minket az ünnep (Rajs Hásonó) lényegére, és arra, hogy a mi (zsidó) újévünk nem a vidámságról, nem az örömről, hanem a csendes magunkba nézésről, a bűnbánatról és a bocsánatkérésről szól. Engedjék meg most nekem, hogy az ünnep kapcsán néhány ide vonatkozó gondolatomat megoszthassam ismételten Önökkel.

A zsidó újév több vallási követelményt és tradíciót is előír számunkra. Ezek közé tartozik például a Taslech, a templomban létünk alkalmával (férfiaknak) a kitli viselete, a bőr láb-belik mellőzése, és még sok-sok más is. Mégis most kiemelnék egyetlen gondolatot ebből a témakörből. Ez a bocsánatkérés, a slichot vagy régebbi szóval élve a szlichesz. Szokás ugyanis az ünnep kapcsán azoktól a rokonainktól, barátainktól, ismerőseinktől bocsánatot kérni, - néha még ok nélkül is! -, akikkel az év közben kapcsolatban álltunk vagy állunk. Vannak emberek, akik ezt feleslegesnek tartják, és úgy hiszik, hogy elkövetett tetteink súlyát nem enyhítik a bocsánatkérés szavai.

Én pedig úgy hiszem, hogy igen! Igen, fontos a bocsánatkérés. Fontos azért, mert ha őszintén tesszük azt, akkor jobb lesz talán nekünk is, jobb lesz a lelki nyugalmunknak és őszinteségünk jeleként talán annak is, akiket akartunk, akaratlanul szavainkkal, tetteinkkel megbántottunk! És ami a legfontosabb üzenete lehet ennek az előírásnak vagy szokásnak az az, hogy a bocsánatkérés mindnyájunk számára tartalmaz egy, a mai szóhasználatnál élve, „feed-

Nagyünnep a Dohány utcai zsinagógában (1970-es évek vége)

Szimchász Tajró ünnepség körzetünkben (1970-es évek vége)

back”-et, azaz egy visszacsatolást. Ez pedig nem más, mint egy üzenet magunk felé, hogy ha hibáztunk is, mostantól majd figyelünk rá, hogy ne tegyük meg még egyszer!

Van még egy előírás az ünnepen, ami sajnós a korunk előrehaladtával mindnyájunk számára „aktuálisá” válik. Ez a mázkir, azaz a közeli halottaink után mondott ima. Szerencsésebb társainknak ilyenkor el kell hagyniuk a zsinagógát arra az időre, ameddig a rabbi és a közönség befejezi a templomi aktust. Itt jegyzem meg, gyermekkoromban mindig rossz néven vettem, ha eljött ez az időpont és ki kellett mennem a templomból, ma pedig mit nem adnék, ha újra ki kellene mennem onnan...

A számot tevés, az év kiértékelése néha fájdalmas, néha örömteli feladat. Sajnos az elmúlt időszakban szegényebb lett a közösségünk egy olyan kiválósággal, mint Fekete Imre bácsi Zcl., de talán mindnyájunk számára öröm volt az áprilisi esküvő. Azon társaink, akik évközben nem tudnak eljárni a Dohány-Hősök zsinagógába, vagy nem tartják fontosnak, most mégis itt vannak, itt vagyunk közösen, mert a zsidóságunkat mindnyájan más-más módon éljük meg, de abban talán egyet értünk, hogy ezekben a napokban visszagondolunk a közelmúltunkra és nyílt szívvel, reménykedve bízunk abban, hogy az elkövetkező évünk egészségben, szerencsében és főleg békében fog eltelni!

Amennyiben Ön kedves olvasó itt, a Dohány zsinagógában tölti majd ezeket a szent pillanatokat, amikor felcsendül a Kol Nidre dallama, vagy más fontos ima, kérem, ne zavarja hangos beszéddel, vagy telefonálással azon társainkat, akiknek igazán fontos, hogy az áhítat, a zsinagógai hangulat tisztasága legyen meg, akkor, amikor elhangzanak az imák vagy a dallamok.

Végül szeretnék kívánni Önöknek Lösonó Tajvót, Shana Tova-t! Legyünk beíratva az egészség, a béke és a szerencsés, hosszú élet könyvébe!

Izsák Gábor

Elérkeztünk az őszi nagyünnepekhez. A zsinagógai esztendő legfenségesebb időszakak ez az ünnepfűzér, a ימים נוראים, a Félelmetes Napok. A félelem nem a szívekben rejlő érzelmet, hanem I.ten félelmének kiteljesedését jelenti. Három, egymástól majdhogyanem független, de mégis összefonódó ünnepet ülünk, melynek origója az újesztendő, katarzisa az Engesztelés napja, s végakkordja a Sátrak ünnepe.

Rajs Hásónó és Jajm Kippur között különleges időszakot élünk. Ez az עשרת ימי התשובה, a megtérés tíz napja. E tíz napban végiggondoljuk életünket, feltárjuk hibáinkat önmagunk előtt, s megfogadjuk, hogy igyekszünk büntelenül, tiszta lélekkel élni ezentúl. Rajs Hásónót megelőzően szokás ellátogatni a temetőbe, szeretteink sírjához. Ez a közismert קבר אבות (kever Óvajsz, Kéverovesz).

Most az őszi, nagyünnepi kör általános tudnivalóin kívül igyekszünk néhány kevésbé ismert csemegével is szolgálni.

Dr. Frölich Róbert rovata

ראש השנה Rajs Hásónó

Az újesztendő héber neve annyit jelent: az év feje. Tisri hónap első két napja a zsinagógai év kezdete. A hónapokat a zsidó időszámítás a tavasz hónapjától kezdi. A Tóra nem nevezi nevükön a hónapokat, sorszámmal, vagy valamilyen természeti fordulóponttal utal rájuk. Ma ismert nevüket a babilóniai fogság után kapták. Tisri hónapja a Tórában „a hetedik” néven szerepel. Nevének gyökere valószínűleg annyit jelent: a kezdet. Ez volt a gazdasági év kezdete a bibliai időkben. Ezra ezen a napon olvasta fel a Tórát az egész nép előtt.

A Talmud Rajs Hásónó traktátusa négy évkezedetet ismertet velünk. Ezek közül az egyik Tisri első napja, amikor minden élő megítéltetik a Földön. Rabbi Kruszpedáj mondta rabbi Jochanan nevében: három könyvet tart nyitva I.ten e napon. Egyik az igaz embereké, a másik a gonoszaké, s a harmadik pedig a kettő között állóké. Az igazak azonnal bekerülnek az élet könyvébe, gonoszok a halál könyvébe. A kettő között állóknak azonban Jajm Kippurig van idejük, hogy a mérleget az igaz ember kritériuma felé billentsék. Rabbi Eliezer tanítása szerint a világ is ezen a napon teremtett. A Rajs Hásónó-i liturgiában, és az újesztendőt követő tíz napban mindkét felfogás megjelenik.

Imáinkban elismerjük a M.ható felettünk való ítélkezésének jogát, s könyörgő, bűnbánó fohászokat mondunk, megpróbálva ezzel elnyerni I.ten bocsánatát. Az imák egyik központi eleme az Ünösőzene tajkfel kezdetű imaköltemény. A költemény szerzője Kalonymus ben Mesulam, s a legenda a mainzi Ámnon rabbi mártíriumához köti. Ezen imában I.ten, mint a világ bírója jelenik meg, aki ezen a napon ül törvényt teremtményei felett. Megkapó képekben mutatja be az ima az ítélkezést, s a megbocsátás reménységét. Fehér halotti ruhát, kitlit öltenek a férfiak, egyrészt jelezve, hogy készen állnak az ítéletre, másrészt pedig az angyalok hóféhérségéhez kívánva hasonlatossá tenni magukat.

Megfűjjük a sófárt, melynek jajongó, ugyanakkor felrázó hangja felhívja a figyelmünket a Világ Királyának ítéletére, s az azt megváltoztatni képes őszinte bűnbánatra. A sófár kapocs a múlttal, hiszen a zsidó tradíció szerint Ábrahám e napon helyezte oltárra fiát, Izsákot, aki helyett végül egy koszt áldozott fel. E kos szarvából készült az első sófár. Más szimbólumokat is hordoz azonban e kürt:

1. A király fanfárhang mellett vonul be – utal a Királyok Királyára.
2. A kinyilatkoztatás zengő sófárhang kíséretében zajlott – s mi ragaszkodunk a parancsolatokhoz.
3. A messianisztikus kor nyitányát sófárhang fogja jelezni – várjuk a megváltást, a Messiás eljövételét.

A rituálisan megszólaltatott sófár összesen 100 hangot ad ki.

Rajs Hásónó napjai a munkavégzési tilalom szempontjából főünnepi kategóriába tartoznak. Mindennemű munkavégzés tilos, de égő tűzről új tüzet gyújtani, kisebb tárgyakat utcára vinni és aznapra főzni szabad.

Rajs Hásónó az év kezdete. Hogy az esztendő olyan legyen, amilyenek szeretnénk, szimbolikus étkeket is fogyasztunk. A kerek bárcsaszt mézbe mártjuk, nem sóba, hogy édes legyen az esztendő. Kerek pedig azért, hogy kerek legyen az esztendő. Diót nem fogyasztunk, mert a dió héber nevének számértéke megegyezik a bűn szó számértékével. Szokás továbbá almát is mézbe mártva fogyasztani.

Rajs Hásónó első napjának délutánján le kell menni valamilyen természetes víz (folyó, tó, kút stb.) partjára, s ott kenyérmorzskákat kell a vízbe szórni, ima kíséretében. Ez a תשליח (Táslich) szertartás. E ritussal jelképesen vízbe szórjuk bűneinket. Más értelmezés szerint, ahogy a halak sosem csukják be a szemüket, úgy I.ten is örökké figyel és őriz bennünket. A Rajs Hásónó és Jajm Kippur közötti szombat neve שבת שובה (Sábász Sűvő), a megtérés szombatja. Közismert magyarázata e névnek, hogy a megtérés időszakában mi más is lehetne a szombat neve, mint a megtérés szombatja? Az igazság azonban az, hogy nevét a háftóra első szavairól kapta, mely így hangzik: שובה ישראל, Térj meg, Izrael! (Hósea 14/2).

יום כפור Jajm Kippur

Tisri hónap tizedik napja, a legszentebb ünnep, az Engesztelés napja. A Tórában a „szombatok szombatjának” nevezik, és törvény, hogy „sanyargassuk lelkeinket”.

A bibliai korban e napon különleges áldozatot mutatott be a főpap. Két kecskékat hoztak elé, s sorsolással döntötte el, melyiket áldozza fel engesztelőáldozatként, s melyiket kergesse el a pusztába, miután kezét a bak fejére téve ráolvasta Izrael bűneit. Jelképes szertartás volt ez, mellyel Izrael kinyilvánította, hogy elkergeti magától a bűnt, s tisztán akar állni I.ten előtt. Mikor még állt Jeruzsálemben a Szentély, ez volt az egyetlen nap, mikor a főpap belépett a קדש הקדשים –ba, a Szentek Szentjébe, a Szentély legfelsőbb termébe, ahol a frígláda állt, s ott hangos imát mondott, melyben kiejtette I.ten egyébként kiejthetetlen nevét.

fotó: Sharon Asher

סכות Szukkajsz

fotó: Sharon Asher

A Tóra nem fejt ki részletesen, hogy mit is jelent a lélek sanyargatása. A halácha szerint nem eszünk, nem iszunk, nem mosakszunk (az élvezet kedvéért), nem használunk illatosító- vagy szépítőszeret, nem viselünk bőrtalpu cipőt és tartózkodunk a házaselettől. Minden, ami élvezetet okoz, tilos, csakúgy, mint a munkavégzés. Természetesen a gyerekek, a betegek és a várandós asszonyok fel vannak mentve a böjt alól. Életveszély esetén pedig Jajm Kippur minden törvénye áthágható.

Bölcsseink tanítása szerint a nap maga engesztelést hoz, de csak akkor, ha bűnbánattal párosul. Ezért kérünk bocsánatot mindazoktól, akiket év közben megbántottunk, s ezért kell nekünk is megbocsátanunk.

Szokás, hogy a Jajm Kippurt megelőző napon a férfiak egy kakast, a nők egy tyúkot a fejük fölött megforgatnak, ima kíséretében, mintegy „rálvasva” a bűneiket. Ez a כפרות, Kápórajsz, Kópóri szertartás.

Mint minden nap, Jajm Kippur is este kezdődik, melynek neve Kol Nidré. A név annyit jelent: minden fogadalom. E szavakkal kezdődik az ünnepet köszöntő fohász, melyben feloldozást kérünk minden fogadalmunkra, melyet önmagunkra nézve teszünk az elkövetkező évben, de elkapkodjuk, nem gondoljuk át, s ezért teljesíthetetlenek. Jajm Kippur feloldja ezeket, **és csak ezeket** a fogadalmakat. Olyan ígéret, melyben más is érintett, nem oldható fel! Az ima eredete kétséges. Vannak, akik szerint már a VIII. században is ismerték, s a karaiták és a tradicionális zsidóságot hirdetők közötti ellentétekre utalt. Mások úgy vélik, a XV. századi Spanyolországból ered, s a kényszerkitértek, a marannusok fohásza volt. Bárhogyné legyen, a Kol Nidré, megrázó dallamával, áhítatával a nap szimbólumává és egyik legismertebb imájává vált.

Mivel a nap legfontosabb üzenete a bűnbánat, az imák is e gondolat köré csoportosulnak. Az alfabetikus sorrendbe szedett nagy bűnvallomás, וידוי (viduj) a korai középkorból származik. Először a nyolcadik századi Ácháj Gáon említi, de ráv Ámram szidurjában (imakönyvében) egy talán még korábbi verzió szerepel.

A nap központi eleme az עבודה (ávajdó), az egykori szentélybeli szolgálatot idéző imarész. Ennek legkorábbi elemei a IV. században keletkeztek. A benne lévő imaköltemények Joszi ben Joszi, Slomó ibn Gvirol, Júda Hálévi és Mose ibn Ezra művei. Az egységet nyitó vers Mesulam ben Kalonymus műve. Mikor az előimádkozó felidézi a főpap Szentek Szentjében mondott fohászát, leborulunk a zsinagógában.

A nap utolsó egysége a záróima, נעילה (Nöiló). Neve annyit jelent: bezárás, és utal az ég kapuinak bezárására. A Szentély idejében akkor kezdtek mondani, mikor bezárták a Szentély kapuit, azaz egy órával napnyugta előtt. E szokás nyomán mi is egy órával a böjt kimenetele előtt kezdjük mondani. A III. században már említik, s ezen egység a nap imáinak és fohászainak lényegi, esszenciális ismétlése. A napot egyetlen, hosszú sófárhang búcsúztatja.

Jajm Kippurkor, (akárcsak Rajs Hásónókor) a férfiak fehér halotti ruhát, kitlit öltenek.

Érdekes, hogy a kumráni tekercsek tanúsága szerint (Habakuk-kommentár 11/4-8) a kumráni közösség más napon ünnepelte az Engesztelés napját, mint Izrael más közösségei.

A három zarándokünnep közül Szukkajsz az utolsó a sorban, bár a zsinagógai év kezdete után az első. Tórai parancs, hogy sátrat kell építenünk, és abban kell laknunk nyolc napon át, emlékezve az Exodust követő negyven esztendei pusztai vándorlásra.

A sátrat Jajm Kippur kimenetelekor már elkezdik építeni. Legalább három oldalát fel kell építeni, a negyedik lehet egy meglévő fal is. Tetejét náddal fedik be, hogy látható legyen az ég. Feldíszítik, hiszen a lakást is díszek ékítik, hogy kellemesebb legyen a bent-tartózkodás.

Az ünnep kötelező kelléke az ארבעה מינים, Árbóó minim, az ünnepi csokor. Négy növényt: fűzfaágat, pálmaágat, mirtuszágat és egy citrusfa gyümölcsét, az אתרוג, eszrogot fogjuk egybe. A reggeli ima alatt bizonyos alkalmakkor kézbe vesszük a csokrot, és a négy égtáj, valamint az ég és föld felé lengetjük.

Szukkajsz első két napja főünnep. Ezekre a napokra a fentiekben ismertetett törvények vonatkoznak. A következő öt nap félünnep, ekkor – ha nem szombatra esik, – mindenféle munkavégzés megengedett, de az ünnep egyéni jellegzetességeit (sátorban étkezés, ünnepi csokor) meg kell tartani. Az utolsó félünnep neve הושענא רבה, Hajsánó Rábbó, ekkor a reggeli ima keretén belül fűzfaágak leveleit verjük le az ágakról, jelképezve ezzel a bűneinktől való megszabadulást. A zsidó hagyomány szerint e napig van időnk, hogy a ránk mért ítéletet őszinte megbánással megváltoztassuk. A félünnep szombatján a קהלת-et, a Prédikátor Könyvét szokták olvasni. E bibliai könyv mély filozófiai eszme-futtatások gyűjteménye, hagyomány a megfáradt Salamon királyt tartja szerzőjének. Azért olvassák ekkor, mert e könyv melankolikus hangulata illik az őszi ünnephez.

A nyolcadik nap, noha egybefüggő a Sátrak Ünnepevel, különálló ünnep. Neve עשרת שמיי, Smini Áceresz, A Nyolcadik napi záróünnep. E napon főünnepi törvények szerint élünk, de már nem megyünk be a sátorba és nem használjuk az ünnepi csokrot sem. Ezen a napon a Muszáf imába betoldjuk az esőért való imát, a Gesem-bencsolást. Ha nincs a félünnep között szombat, e napon olvassák a קהלת-et.

Este beköszönt a שמחת תורה, Szimchász Tajró, a Tóra Örömmünnepe. Az est fénypontja, mikor az összes Tóra-tekerest kivesszük a frigszekrényből, és hétszer körbevonulunk a templomban. A gyerekek számára ez nagy élmény, hiszen minden megengedett nekik, és még édességet is kapnak..., feltéve, ha lelkesen kísérik a Tórákat kis zászlókat lengetve!

Másnap a reggeli imában befejezzük a Tóra olvasását, és mivel a Tórát egy napra sem lehet elhagyni, rögtön újra is kezdjük az olvasást. Ekkor minden férfit, aki beszámít a minjenbe, fel kell hívni a Tórához. Akárcsak előző este, most is hét körmenetet tartunk a Tóra-tekercekkel. Szukkajsz napjaiban szokás אורשפיין, Uspizin szertartás. Az uspizin szó a latin hospice hebraizált változata. E rituálé szimbolikus vendéglátást jelent, és egy XVI. századi kabbalisztikus szokás továbbélése. A sátorban vendégül látjuk a Biblia nagy alakjait, Ábrahámot, Izsákot, Jákobot, Józsefet, Mózes, Áront és Dávidot, minden nap mást és mást.

לשנה טובה תכתבו!

fotó: Sharon Asher